

# Les misèries del príncep Felip



Entrada del centre d'investigació, amb els crespers negres que hi han col·locat els científics.

És una investigadora brillant. Acaba de rebre un premi que reconeix la rellevància de la seva carrera científica, de mans de la societat estatal de bioquímica i biologia molecular: el guardó IZASA-Werfen s'atorga anualment per a distingir científics que encara no tinguin quaranta anys. Susana Rodríguez-Navarro n'està orgullosa, d'aquest premi. Per ella i per l'equip que ha treballat amb ella durant tots aquests anys. No l'ha pogut acabar de celebrar com caldria. El Centre d'Investigació Príncipe Felip (CIPF), on treballa, acaba d'anunciar un expedient de regulació d'ocupació (ERO) que té data d'execució: el 19 de novembre vinent.

Susana Rodríguez-Navarro, investigadora principal del laboratori d'expressió genètica acoblada al transport d'ARN, explica, amb un aire entre trist i irònic, que ella té la "sort" ("però posa-hi moltes cometes, quan ho escrigues") de ser a la llista "bona". No entra formalment dins l'ERO, no l'acomiaran, per tant, i se suposa que n'hauria d'estar contenta: "Ja m'ho diràs." La realitat és que acomia-

No parlem pas de coses de la monarquia, sinó de ciència, aquí. De la pèssima gestió que ha dut al col·lapse l'anomenat Centre d'Investigació Príncipe Felip. Havia de ser el vaixell almirall valencià de la recerca i el desenvolupament biomèdic i el 19 de novembre vinent s'hi executarà un ERO. S'hi han eliminat més de la meitat dels projectes. Els que queden no saben com prosseguiran. Misèria.

daran tots els científics del seu grup que fins ara pagava el CIPF i que sí que són a l'altra llista, la "roïna". La realitat duu una cirereta per a acabar d'"estimular" el talent i la ciència: a més de deixar els projectes d'investigació sense grup que els dugui a terme, a la qui els dirigeix li abaixaran el sou.

És, potser, només un exemple de les conseqüències del mal plantejament, de la mala gestió d'un centre que havia de ser referència capdavantera en el

camp de la biomedicina. Un exemple il·lustratiu. Perquè, sovint, és des dels detalls que es pot començar a copsar la magnitud d'una tragèdia com la que assola del CIPF. I la història de Rodríguez-Navarro és d'allò més significativa.

Va arribar al centre l'any 2005, tot just quan les instal·lacions s'acabaven d'estrenar. Amb un contracte Ramón y Cajal sota el braç. Amb el bagatge que ja li havia fet descobrir, durant la seva

estada com a contractada Marie Curie al Biochemie Zentrum de Heidelberg, diversos gens, entre els quals destaca amb un pic d'orgull el que va batejar Sus1 i que és necessari per a la sortida de l'ARN missatger des del nucli de la cèl·lula cap al citoplasma, procés essencial per a la supervivència cel·lular. Tenia un contracte de cinc anys per a organitzar un grup d'investigació precisament sobre el transport d'aquest ARN missatger. El suport del CIPF, a banda la qüestió logística (llum, neteja, instal·lacions...) va consistir en la contractació d'un tècnic i un becari predoctoral.

El grup va avançar. Va passar tantes avaluacions com va caldre per a constatar que duia a terme una tasca, segons les conclusions unànimes, "excel·lent": de l'ANEP, que és l'agència estatal, dependent del Ministeri de Ciència i Investigació, que s'encarrega d'avaluar si els recursos públics s'assignen "sobre la base de criteris d'excel·lència i qualitat científic-tècnica", d'un comitè científic assessor extern, de qui calgués. I el 2010, amb l'arribada d'un nou director al centre, i després de la corresponent avaluació (on va obtenir la qualificació màxima), li van prometre més dotació: va passar de dues persones contractades a cinc. Les noves incorporacions es van fer a començament del 2011. "Ara són a l'ERO, tots a la llista", resumeix Rodríguez-Navarro. De cinc a zero en un grapat de mesos. No sembla que sigui el millor reconeixement, ni el millor estímulo, per a la recerca capdavantera.

**Recerca tallada.** Hi ha les situacions personals, òbviament, les carreres tallades sense contemplacions (i aquí el cas dels becaris de postdoctorat és escandalós: a mitja tesi queden fora de joc, mentre el temps computa i queden amb la feina penjada, en una situació que té els científics esparverats: "No s'ha vist enlloc del món, això que es veu ací", ens comenta un investigador del CIPF que no vol que consti el seu nom). Però hi ha també els milions malbaratats. I les recerques que, en paraules de Susana Rodríguez-Navarro, "veuran molt seriosament compromesa la viabilitat. Aquesta situació els és una amenaça molt grossa. Molt".

Actualment, per exemple, el grup del laboratori de Rodríguez-Navarro duia a terme dues línies bàsiques de recerca:

d'una banda, l'estudi dels mecanismes que regulen l'expressió dels gens (plannerament, i en paraules de la mateixa bioquímica valenciana, "dels mecanismes que ajuden a passar el codi que hi ha dins del nucli de la cèl·lula a l'ARN dit missatger, que, al seu torn, el passa al citoplasma, on s'ha de traduir en les proteïnes que, diguem-ne, faran el treball assignat"); d'una altra banda, un projecte de la Fundació La Marató de TV3 per a estudiar la síndrome de Cornelia de Lange, una malaltia de les anomenades rares, una alteració genètica de la qual se sap ben poc i que origina severes anomalies en el desenvolupament, tant físic com intel·lectual, dels nadons. "Es poden mantenir aquestes recerques a base d'acomiadar el cent per cent del personal menys a mi?" La pregunta de la científica queda en l'aire.

Cal tenir ben present que no parlem de conceptes abstractes, quan ens re-

## "Es poden mantenir aquestes recerques a base d'acomiadar el cent per cent del personal?"

ferim a eliminar recursos, acomiadar científics o cancel·lar equips de recerca. Per això, quan, la setmana passada, experts en oncologia de tot el món es van aplegar a València per al congrés "Proteòlisi intracel·lular i càncer", van fer explícita i pública la seva protesta per la situació del CIPF. I es van retratar, tots junts, amb crespons negres. En senyal de dol per la ciència. I per la salut. Entre els setze projectes de recerca que els responsables del CIPF pretenen tancar, n'hi ha dos que tenen relació directa amb els processos cancerígens: els laboratoris de biologia cel·lular i molecular i el de biologia cel·lular del càncer. Per exemple.

Tots dos, val a dir-ho, com passa molt sovint en els processos de recerca, autofinançats amb fons tant públics com privats. De fet, els grups de recerca saben perfectament que una part de la seva tasca és, precisament, aconseguir els fons que els han de permetre d'anar endavant. Ultra la usual autosuficiència,

a més, hi ha el fet que, per l'aplicació de l'anomenat *overhead*, un percentatge de benefici redunda en profit del centre que els acull. És a dir, que si és del 20%, per cada 100 euros que es destinen als científics, el centre en rebrà després 20.

**Les sales blanques.** Es va inaugurar, l'any 2005, amb tota la música i la borumballa que acompanya aquesta mena d'esdeveniments. Havia de ser la joia de la corona del govern valencià, la seva "aposta" per la recerca i el desenvolupament, el vaixell almirall d'una nova era. S'hi havien gastat més de cinquanta milions d'euros, el 70% dels quals procedents de la Unió Europea i amb la finalitat de construir un centre de recerca.

L'any 2009, arran de l'anunci que es tancaven tres laboratoris dels 29 que aleshores hi havia, més de 200 persones del CIPF es van reunir en assemblea i van fer públic un comunicat en què denunciaven que "l'arbitrarietat i la improvisació" havien caracteritzat la política científica i la gestió del centre, amb el "muntatge i desmantellament erràtic de laboratoris" i amb anades i vingudes laborals que no feien sinó generar "incertesa" a les persones que se suposava que havien de dur endavant recerques internacionalment capdavanteres. Allò era només el començament del que havia de venir. Un avís.

El mal, per a molts, ve d'arrel i té difícil solució. "És estrofolari preparar primer unes instal·lacions caríssimes i després adonar-se que no tenen utilitat", raona un altre investigador que tampoc no vol que consti el seu nom. "No té cap sentit si no és que algú n'ha eixit beneficiat. És com a les pel·lícules, això: busca el contractista, segueix la pasta", remata, amb ironia.

El cas és que el CIPF, per exemple, compta amb dos quiròfans de més de 500.000 euros cadascun que tenen la capacitat de reconèixer la veu del científic que hi entra i posar automàticament els llums, per exemple, a seva la mida i necessitat personals. I etcètera. "S'han utilitzat dues voltes en dos cursos", expliquen fons del CIPF, "I prou."

Hi ha també el cas de les anomenades *sales blanques*, espais completament esterilitzats: un producte dels deliris de qui va ser director i després director general del centre, Rubén Moreno, ex-

## Política partidista en comptes de ciència



Rubén Moreno, amb Miodrag Stojkovic, el 2008.

Crescut dins el PP de Castelló a l'empara de Carlos Fabra (fins i tot va ser encausat al cas Naranjox), secretari general de Gestió Sanitària del ministeri espanyol de Sanitat en època Aznar i casat amb una Lladró. Els mèrits científics de Rubén Moreno difícilment passarien un garbell ordinari. Però ha dirigit una institució que havia de ser capdavantera en recerca. I les seves decisions polèmiques s'acumulen: contractar l'especialista en clonació d'embrions humans Miodrag Stojkovic, amb un sou de 80.000 euros anuals (sense que després ningú li veïés l'ombra pel CIPF), la muller de Stojkovic i una vintena de col·laboradors, n'és una. Pagar 41.000 euros per 32 mòbils de directius i 25.000 per les 352 línies telefòniques dels científics n'és

una altra. No pas la de xifres més elevades. Però sí ben significativa.

“El centre funciona de manera arbitrària. La ciència és incompatible amb l'assetjament.” Ho explicaven, l'any 2009, alguns membres del CIPF quan la premsa es va fer ressò del conflicte que sotragava la institució. 21 caps de laboratoris havien signat una carta adreçada als responsables del centre. En cinc anys, s'havien desmantellat un reguitzell de laboratoris, el comitè científic assessor havia dimitit en bloc el 2008 i tot plegat prenia una deriva inèdita en centres similars. Si algú esperava, però, que després d'un toc d'atenció tan seriós com aquell, Rubén Moreno, director del CIPF, fes cap gest de diàleg, mostrés cap remota intenció de dimitir, anava del tot errat. De fet, Moreno només ha deixat el càrrec per la perspectiva d'obtenir-ne un altre: aquest octubre plegava per a formar part de les llistes del PP a les eleccions estatals. Hi va el número cinc per València. I tothom qui ha patit les conseqüències de la seva gestió ja tremola només de pensar que pugui accedir a algun lloc de responsabilitat ministerial: “Si amb un pressupost de nou milions d'euros ha causat tot aquest desgavell, imagina't què pot fer si toca els milions a centenars”, ens ha comentat un dels científics del CIPF.

pliquen els científics: “Sense consultar ningú, va fer quatre sales blanques que ni són equipades ni s'han utilitzat mai”. La despesa declarada per a aquestes instal·lacions és de 600.000 euros. Casa, aquesta dèria per tenir l'últim gadget abans de saber si farà cap servei, amb la política d'aparador que ha caracteritzat la gestió de Moreno: va anunciar el fitxatge *estrella* del serbi Miodrag Stojkovic, que amb prou feines si treia el cap per les instal·lacions valencianes, el va nomenar sots-director, li va muntar un equip *ad hoc* i passat un temps va haver de veure com plegava amb un cop de porta i amb una forta polèmica pública per plagi.

Al costat de la figura qüestionada de Rubén Moreno, hi fa continuament acte

de presència un altre personatge, Vicente Torrent, que va ser durant temps responsable de l'animalari del CIPF i, alhora, president d'una anomenada “Fundació Valenciana d'Investigació en Veterinària” (VIVE), creada l'any 2006. Aquesta fundació va fer públic, l'any 2010, que havia clonat un brau anomenat Vasito, a Palència. A l'operació hi havia participat una científica del CIPF, per bé que, de seguida, des de la Conselleria de Sanitat es van afanyar a especificar que el projecte no havia comptat amb fons públics. Els científics del CIPF consultats, però, arufen el nas per aquest predesmentiment i recorren al llatí: *excusatio non petita, accusatio manifesta*.

L'animalari, diguem-ho tot, ha estat també protagonista per les despeses di-

ficils de justificar: com ara una partida de gàbies d'acer inoxidable per a gossos. Encara que al CIPF no hi hagués cap projecte que emprés gossos, s'havien comprat. I avall que fa baixada.

**R + D = 0.** Actualment, el CIPF viu una situació de caiguda lliure. Hi haurà una reducció dràstica dels grups de recerca, i els que quedin tindran unes condicions que voregen la precarietat. Ja hi ha previst de *llogar* les instal·lacions a empreses privades, per a mirar de rendibilitzar-les. “No sé què en dirà la Unió Europea, d'això”, ens explica el bioquímic i investigador de l'Institut Cavanilles, Juli Peretó: “Un 70% del seu cost de construcció es va pagar amb fons europeus. Però no eren fons perquè després, un cop fetes, es possessin les instal·lacions a rellogar, sinó per a desenvolupar-hi un centre d'investigació biomèdica.”

El fet és que, mentrestant, la Generalitat valenciana ha retallat dràsticament el finançament del CIPF. Xifres canten: l'any 2009 tenia un pressupost de 9,8 milions d'euros. L'any 2010 ja van quedar en 6. El 2011, en 4,6. El 2012 pinta pitjor.

Tot plegat, ha culminat en l'ERO anunciat per a aquest novembre. I en la dimissió, el setembre passat, del comitè científic que encapçalava Carlos Simon, especialista amb prestigi arribat de l'Institut Valencià d'Infertilitat l'any 2009, després de les primeres manifestacions de la malaltia. No se n'ha pogut sortir. I plega.

Mentrestant, els encarregats de la gestió del CIPF troben en la “crisi general” l'excusa propiciatòria per a justificar la catàstrofe i parlen de “reestructuració”. En una entrevista recent, el gerent contractat el 2010 procedent de Sanitas, Carlos Pérez Espuelas, declarava que tant “disseny original” com “filosofia” han estat “excel·lents” i donava per a la posteritat un titular inoblidable: “Hi ha investigadors que no treballen o treballen poc.”

I per a reblar-ho, la retribució econòmica dels responsables de la gestió, Rubén Moreno mentre hi era i Carlos Pérez Espuelas que encara hi és, supera el sou del president de la Generalitat, prima per assoliment d'objectius a banda. No caldria sinó.

Núria Cadenes